

ИННОВАЦЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ХИЙСЭН ҮНЭЛГЭЭ

Судалгааг захиалагч:

**ПАРЛАМЕНТЫН СУДАЛГАА, ХӨГЖЛИЙН
ХҮРЭЭЛЭН**

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

“ДӨЛГӨӨНЦАГААН ИНТЕРНЭШНЛ” ХХК

**Улаанбаатар хот
2024 он**

АГУУЛГА	
УДИРТГАЛ.....	3-5
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ.....	5-7
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ.....	7-8
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ.....	7
3.1.1. Бодлогын баримт бичиг.....	7-11
3.1.2. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө.....	11-12
3.1.3. Журам.....	12-16
3.1.4. Санхүүжилт.....	16-17
3.1.5. Гарааны компани.....	17-19
ДӨРӨВ. БУСАД ОРНЫ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА.....	20
4.1. Япон улс.....	20-22
4.2. БНХАУ.....	22-23
4.3. ОХУ.....	23-25
4.4. АНУ.....	25-27
ТАВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ.....	27-28

УДИРТГАЛ

Монгол Улсад анх шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогыг 1998 онд Монгол Улсын Их хурлын 55 дугаар тогтоолоор баталсан бөгөөд тус тогтоолын хүрээнд Монгол улсад шинжлэх ухаан, технологи, инновацын салбарын хөгжлийн бодлого, эрх зүйн орчныг шинэчлэх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулах, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх, судалгаа шинжилгээний ажлыг улс орны хөгжлийн тулгамдсан асуудалд төвлөрүүлэх, салбарын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг хөгжүүлэх, шинэ санаа, өндөр технологийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар салбарын хөгжлийг үе шаттай хөгжүүлэх бодлого, чиглэлийг тодорхойлох зорилгоор шинжлэх ухаан, технологи, инновацад чиглэсэн Монгол Улсын урт хугацааны анхны бодлогын баримт бичиг болох “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх Мастер төлөвлөгөө”-г Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдрийн 2 дугаар тогтоолоор баталсан. Тус төлөвлөгөөнд батлагдсан санхүүгийн тооцооллын хүрээнд дараах үндсэн 6 хөтөлбөрүүдийг баталж хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн.

1. Монгол Улсын Шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлийг тогтоох, цөм технологийг тодорхойлох, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр
2. Монгол Улсын Үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөр
3. Шинжлэх ухаан, технологийн мэдээлэл, статистик, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгох хөтөлбөр
4. Дэвшилтэт технологийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр
5. Залуу судлаачдыг бэлтгэх, дэмжих хөтөлбөр
6. Их сургуулийн судалгаа боловсруулалтын ажлыг дэмжих хөтөлбөр

Тус мастер төлөвлөгөөний хүрээнд нийт 5 зорилтын хүрээнд 17 стратегийн 24 хүрэх үр дүнг төлөвлөснөөс 7 стратегийн 8 үр дүн зорилтот түвшинд хүрч, 10 стратегийн 16 үр дүн зорилтот түвшинд хүрээгүйгээс 67.0 хувь нь биелээгүй, үр дүнг нэгтгэн тайлагнаагүй байна. Боловсрол, Соёл, шинжлэх ухаан, спортын яамнаас мастер төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцад 2018 онд 88.0 хувиар, 2019 онд 75.1 хувиар хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг хийсэн ч дүгнэлт, зөвлөмж гаргаагүй, үнэлгээний тайланг Засгийн газарт хүргүүлсэн эсэх нь тодорхойгүй /нотлох баримтгүй/, уг төлөвлөгөөний биелэлтэд хөндлөнгийн үнэлгээг Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хийлгэхээр гэрээ байгуулагдсан боловч өнөөдрийг хүртэл тус хөтөлбөрийн биелэлтийн нэгдсэн дүн гараагүй байна.

Дээрх мастер төлөвлөгөөний хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 306 дугаар тогтоолоор “Монгол улсад үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх 2008-2015 хөтөлбөр”-ийг баталсан бөгөөд тус хөтөлбөрт технологийн инновацад түшиглэн эдийн засгийг шинэчлэх зорилтын хүрээнд дараах стратегиудыг тодорхойлсон байна.

- Стратеги 1. Аж үйлдвэрийн салбарт технологи, инновацын эрэлт хэрэгцээг нэмэгдүүлэх, технологийн шинэчлэл хийх, технологийн боловсруулалтын түвшнийг гүнзгийрүүлэх хүчин чармайлтыг эдийн засгийн аргаар хөхиүлэн дэмжих, олон улсын технологийн хамтын ажиллагаанд идэвхтэй оролцох замаар эдийн засагт технологийн шинэчлэл хийж өрсөлдөх чадварыг нь дээшлүүлнэ.
- Стратеги 2. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны хүрээнд төрийн болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжсэн эрхзүй, зохион байгуулалтын тогтвортой орчныг бүрдүүлнэ.

- Стратеги 3. Монгол Улсын технологийн хөгжлийн чиг хандлагыг тогтоох, урт хугацааны таамнал (Technology forecast) боловсруулдаг тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Стратеги 4. Үндэсний эдийн засагт судалгаа боловсруулалтын салбарын эзлэх байр суурийг бэхжүүлнэ.

Дээрх стратегиудын хүрээнд дараах 4 дэд хөтөлбөрийг тус бүр зорилтот үзүүлэлт, зорилтот үр дүн санхүүжилтийн тооцооллыг тодорхойлсон.

1. Инновацын тогтолцоог бүрдүүлэх дэд хөтөлбөр
2. Дэвшилтэт технологийг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр
3. Төрийн өмчийн их сургуулийн эрдэм шинжилгээ, судалгаа боловсруулалтын ажлыг дэмжих дэд хөтөлбөр
4. Залуу судлаачдыг бэлтгэх, дэмжих дэд хөтөлбөр

Мөн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч санаачилж Засгийн газраас боловсруулан Монгол Улсын Их хурлаас 2008 оны 01 дүгээр сарын 31-ны өдрийн 12 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол улсын мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан үндэсний хөгжлийн цогц бодлогод “...Цаашид нийгэм, эдийн засгийн бүх хүрээнд инновацын хандлага улам бүр онцгой үүрэг гүйцэтгэж, мэдлэгийн эдийн засаг гол капитал байх төлөвтэй” хэмээн дүгнэж шинжлэх ухаан, технологи, инновацын хөгжлийн тэргүүлэх зорилтыг дараах байдлаар тодорхойлсон байна.

- Монгол Улс 21 дүгээр зуунд шинжлэх ухааны шинэ мэдлэг, дэвшилтэт технологид суурилан хөгжигч улс байх алсын баримжааг сонгон авч байна.
- Монгол Улс ирэх жилүүдэд боловсрол-шинжлэх ухаан- үйлдвэрлэлийн хамтын үйл ажиллагаанд суурилсан тогтолцоог бүрдүүлэх болон өндөр чадавх эзэмшсэн боловсон хүчнийг бэлтгэх цогц бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2021 он гэхэд үндэсний инновацын тогтолцоог төлөвшүүлж “Суралцахуй-Инноваци Нийгэмд өгөөжлөх үйлчилгээ”-г холбосон шинэ дэвшилт сэжим бий болгож, бүтээж, ашиглаж ард түмнийхээ амьдралын чанар, аюулгүй байдлыг хангахуйц шинжлэх ухаан технологийн салбартай болно.
- Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын салбарын 2021 он хүртэл заавал хэрэгжүүлэх нэн чухал эрхэм зорилго нь шинжлэх ухаан-технологии, инновацын салбарын үндэсний тэргүүлэх мэргэжилтнийг төрийн онцгой бодлогоор тэтгэн хөгжүүлэх, бэлтгэх хууль зүйн орчныг бүрдүүлж, технологийн авьяас чадварыг дэмжих зорилтот хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

Энэхүү бодлогын баримт бичгүүдийн хүрээнд 2012 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдөр “Инновацын тухай” хууль батлагдсан бөгөөд батлагдсан цагаас хойш тус хуульд нийт 11 удаагийн нэмэлт өөрчлөлт орсон байна.

1. 2012 оны 08 дугаар сарын 07-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр хууль зүйн техникийн шинжтэй өөрчлөлт оруулсан байна.
2. 2013 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хуультай холбогдуулан хөрөнгө оруулалтын компанитай холбоотой заалтууд хүчингүй болж, хууль зүйн техникийн шинжтэй өөрчлөлт орсон байна.
3. 2014 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Төрийн захиргааны төв байгууллагын нэршил болон холбогдох бүрэн эрхийг нэмэгдүүлсэн байна.
4. 2015 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр санхүүжилтийн бүхий л үйл ажиллагааны эх үүсвэр болох инновацын сангийн тухай ойлголтыг хуулиас хассан бөгөөд эх үүсвэрийг тодорхойгүй байдлаар үлдээсэн байна.
5. 2015 оны 12 дугаар сарын 04-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Зөрчлийн тухай хууль батлагдсантай холбоотой хариуцлагын асуудал зөрчлийн тухай хуулиар зохицуулагдах болсон байна.

6. 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Төрийн болон албаны нууцын тухай хуультай холбогдуулан хууль зүйн техникийн шинжтэй буюу агуулгын биш өөрчлөлт оруулсан байна.
7. 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр агуулгын чанартай буюу гарааны компанийн зохицуулалтууд болон инновацын дэд бүтэцтэй холбоотой зохицуулалтууд шинээр нэмэгдсэн байна.
8. 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуультай холбогдуулан хууль зүйн техникийн шинжтэй өөрчлөлтүүд орсон байна.
9. 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуультай холбогдуулан хууль зүйн техникийн өөрчлөлтүүд орсон байна.
10. 2022 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуультай холбогдуулан хууль зүйн техникийн өөрчлөлтүүд орсон байна.
11. 2024 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдөр хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуультай холбогдуулан хууль зүйн техникийн өөрчлөлтүүд орсон байна.

Инновацын тухай хууль батлагдсан гарснаас хойш Монгол Улсын Их Хурлаас болон Монгол Улсын Засгийн газраас хөтөлбөр, хөрөнгө оруулалтуудыг баталдаг боловч урт хугацаанд хэрэгждэггүй буюу хөтөлбөрийн дундаас шинэ хөтөлбөр батлагддаг тул Монгол Улсын Засгийн газраас баталсан хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийг нарийвчлалтай тодорхойлох боломжгүй байна. Түүнчлэн олон нийтэд нээлттэй мэдээллүүдээс шүүж үзэхэд Инновацын тухай хууль 2012 онд батлагдсан цагаасаа хойш хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийгдээгүй байна.

Үнэлгээ хийсэн аргачлал:

Инновацын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Засгийн Газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын дагуу Үнэлгээг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн гурван үе шатын хүрээнд хийж гүйцэтгэлээ.

Нэг. Төлөвлөх үе шат:

Үнэлгээний эхний үе шат болох төлөвлөх үе шатны хүрээнд үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох, үнэлэх хэсгийг тогтоох, шалгуур үзүүлэлт, харьцуулах хэлбэрийг сонгох, томъёологдсон шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах, мэдээлэл цуглуулах арга, аргачлалын тогтоох зэрэг ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн.

Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох.

Инновацын тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд дараах нөхцөл байдал үүссэн тул үнэлгээ хийв.

- Нэгдүгээрт, Инновацын тухай хууль 2012 онд үйлчилж эхэлснээс хойш 12 жилийн хугацаа өнгөрсөн бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3-т “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” гэж заасан. Хууль тогтоомжийн тухай хууль батлагдсанаас хойш 9 жилийн хугацаанд Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийгээгүй.

- Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн Газраас баталж хэрэгжүүлсэн инновац, шинжлэх ухааны талаарх урт болон дунд хугацааны бодлогын баримт бичгүүдийн биелэлтийн үнэлгээ хийгдээгүй тул ойлгомжгүй нөхцөл байдлууд үүссэн байна.
Инновацын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх нь дараах үндсэн асуултад хариулт өгөхөд чиглэнэ.
- Инновацын тухай хуулийн зарим зүйл, заалт нь хуулиар тогтоосон зорилгодоо хүрсэн эсэх, практикт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, тэдгээрийн хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдлыг тогтоох, урьдчилан тооцоолоогүй бусад үр дагавар гарсан эсэхийг тодорхойлох:
- Хууль хэрэгжсэнээр иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллага болон улсын төсөвт үүсэж байгаа зардлын өсөлт, бууралтыг тодорхойлох, Хуулийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулсан хөрөнгө, гарсан үр өгөөжийн харьцааг тооцох
- Иргэд, хуулийн этгээдээс хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлснээр гарсан үр дагаврыг хэрхэн хүлээн авч байгааг тодорхойлох, хуулийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлох
- Инновацын тухай хуулийн үр дагавар, нөлөөллийг илрүүлэн, уг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт, эсхүл шинэчлэн найруулах хэрэгцээ, шаардлага байгаа эсэхийг тодорхойлох:

Үнэлэгдэх хэсгийг тогтоох:

Судалгааны баг үнэлэгдэх хэсгийг тодорхойлохдоо Инновацын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх өндөртэй зохицуулалтыг олж тогтооход анхаарал хандуулсан. Ингэхдээ бусад судалгааны тайланд тухайлан судлагдсан эрх зүйн зохицуулалтад хэрэгжилтийн үр дагаварт шинжилгээ хийхээс зайлсхийсэн. Иймд инновацын тухай хуулийн дараах хэсгийг үнэлгээ хийхээр сонгон авсан.

Бүлэг	Зүйл	Хэсэг	Заалт
Хоёрдугаар бүлэг Инновацын үйл ажиллагааны удирдлага, төрийн байгууллагын бүрэн эрх	6 дугаар зүйл	1 дэх хэсэг	1 дэх заалт
			6 дах заалт
			7 дах заалт
	12 дугаар зүйл	1 дэх хэсэг	Бүх заалт
		2 дах хэсэг	-

Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох:

Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг тодорхойлохдоо тухайн үнэлж буй хуулийн зохицуулалтын агуулга, онцлог, хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийх болсон шалтгааныг харгалзан “Зорилгод хүрсэн түвшин”, “Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал”, “Практикт нийцэж байгаа байдал” гэсэн гурван шалгуурыг дангаар болон зэрэгцүүлэн сонгон авсан.

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалд зааснаар зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлтээр тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойших хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтод хүрсэн эсэхийг тогтооно. Практикт нийцэж байгаа байдал шалгуур үзүүлэлтээр тухайн хууль тогтоомжийн зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар, хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлно. Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал шалгуур үзүүлэлтээр иргэд, хуулийн этгээдээс хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлснээр гарсан үр дагаврыг хэрхэн хүлээн авч байгаа, хууль тогтоомжийг

нийгэм хүлээн зөвшөөрч, сайн дураар сахин биелүүлж байгаа эсэхийг энэ шалгуур үзүүлэлтээр шалгадаг.

Харьцуулах хэлбэрийг сонгох:

Хууль тогтоомж хэрэгжсэнээр нийгмийн харилцаанд гарсан эерэг, сөрөг өөрчлөлтийг тодорхойлоход харьцуулах хэлбэрийг ашигладаг. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхдээ түүний хэрэгжилттэй холбоотой үүссэн асуудал буюу үнэлэх болсон шалтгаан, үнэлгээний хүрээ, шалгуур үзүүлэлтээс хамааран аль болох тохиромжтой харьцуулах хэлбэрийг сонгохыг эрмэлзсэн. Инновацын тухай хуулийн үр дагаврын үнэлгээнд хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх болон хууль тогтоомж батлагдсанаас хойш, хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш, байх ёстой болон одоо байгаа, тохиолдол судлах гэсэн дөрвөн харьцуулах хэлбэрийг сонгон авсан.

Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах:

Энэ нь тогтоосон шалгуур үзүүлэлт бүрээр тодорхой таамаглал дэвшүүлэх, тохирох асуулт тавих ажиллагаа юм. Хууль тогтоомжийн бүтэц, агуулга, зохицуулалтын шинж чанар, онцлогоос хамааран аль тохиромжтой буюу түүгээр хэрэгжилтийн үр дагавар нь гарч ирэх байдлаар шалгуур үзүүлэлтийг бичиг боловсруулсан.

Мэдээлэл цуглуулах аргыг тогтоох:

Инновацын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийхэд бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах, харьцуулах, томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт, асуултад тодорхой хариулт өгөх иргэн, төрийн байгууллага, албан тушаалтантай шууд болон шууд бусаар харилцах хэлбэрээр судалгааны мэдээллийг цуглуулсан.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

Энэ үе шатанд төлөвлөлтийн үед сонгосон мэдээлэл цуглуулах аргын дагуу мэдээлэл цуглуулах, судалгаа хийх ажиллагааг гүйцэтгэсэн. Инновацын хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийхэд хэрэгцээтэй, шаардлагатай ач холбогдол бүхий мэдээллийг олон талт найдвартай эх сурвалжаас цуглуулахад анхаарсан.

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Энэ үе шатанд үнэлгээний ажлыг хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланг үнэлгээ хийхээр сонгон авсан хүрээнд эцэслэн, үр дүнг нэгтгэн дүгнэж дүгнэлт боловсруулсан. Өмнөх үе шатанд цуглуулсан мэдээллийг хангалттай эсэх, зайлшгүй шаардлагатай буюу хамааралтай эсэх, бодитой эсэхийг үнэлж үзсэн. Тогтоосон шалгуур үзүүлэлт болон харьцуулах хэлбэрийг ашиглан хууль тогтоомж хэрэгцээ, шаардлага, зорилготойгоо нийцэж байгаа эсэхийг судлах, мэдээллийг задлан шинжилсний үндсэн дээр тоон болон чанарын үнэлэлт өгөх, бусад хууль, захиргааны акттай харьцуулах, үнэлгээний үр дүнд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлийн шинжилгээ хийх ажиллагааг хийсэн.

Тайлангийн үндсэн бүлэг бүр үнэлгээ, үндэслэл, дүгнэлт гэсэн хэсгээс бүрдэнэ. Үнэлгээ хэсэгт тухайн бүлэг, эсхүл үнэлгээний хүрээнд заасан зүйл, хэсэг, заалтын хэрэгжилтийн талаар тусган, үнэлгээ хийх болсон үндэслэлийг тодорхойлж, эцэст нь дүгнэлт боловсруулсан.

3.1. Хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ

3.1.1. Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлогын баримт бичиг

Үнэлэгдэх хэсэг	6 дугаар зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх 6.1.1 дэх заалт
Шалгуур үзүүлэлт	Практикт хэрэгжсэн байдал, Холбогдох бусад үнэлгээний байдал
Харьцуулах хэлбэр	Байх ёстой болон одоо байгаа
Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт	Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлогын баримт бичиг батлагдсан эсэх, батлагдсан баримт бичгүүдийн хэрэгжилтэд үнэлгээ хийгдсэн байдал.

Инновацын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1 дэх заалтад “төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого, хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх” гэж заасан бөгөөд тухайн заалтад 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуулиар болон 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуулиар тус тус өөрчлөлт оруулсан боловч үндсэн агуулга болох “төрөөс инновацын талаарх баримтлах бодлогын баримт бичиг боловсруулж батлах” асуудал өөрчлөгдөөгүй байна. Иймд Инновацын тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш Монгол Улсын Засгийн газар болон Улсын Их Хурлаас батлагдсан бодлогын баримт бичгүүдийг судалсан бөгөөд дараах баримт бичгүүд батлагдсан байна.

3.1.1.1. Монгол Улсын Засгийн Газрын 2017 оны 09 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 295 дугаар тогтоолоор “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах 2017-2025 бодлого” батлагдсан бөгөөд тус бодлогын баримт бичиг нь нийт 6 зорилтын хүрээнд 43 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс Боловсрол шинжлэх ухааны яамны 2020 оны жилийн эцсийн үнэлгээгээр нийт 10 арга хэмжээ бүрэн хэрэгжсэн, 15 арга хэмжээ эрчимжүүлэх шаардлагатай, 18 арга хэмжээ буюу 42 хувь нь үр дүнд хүрээгүй байна. Үр дүнд хүрээгүй арга хэмжээ дундаас бодлогын баримт бичгийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3 дах хэсэгт “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төсвийн санхүүжилтийн эзлэх хувийг 2016 оноос 2020 онд 2 хувь, 2021 оноос 2025 онд 2.5 хувьд хүргэх” зорилтын хүрээнд нийт 5 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн ч үр дүнд хүрээгүй, шинжлэх ухааны салбарт улсын төсвөөс зарцуулсан санхүүжилт, дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь 2021 оны байдлаар 0.1 хувийг, нийт Монгол Улсын хэмжээнд судалгаа, шинжилгээний зардал 2021 оны байдлаар 0.7 хувийг тус тус эзэлж байх бөгөөд энэ дүн сүүлийн жилүүдэд буурч, тухайн зорилт, арга хэмжээ хэрэгжих нөхцөл бүрдээгүй байна.

Эх сурвалж: Боловсрол Шинжлэх Ухааны яам, Үндэсний статистикийн хороо “Аж ахуйн нэгжийн 2021 оны тооллого”

Түүнчлэн бодлогын баримт бичгийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасны дагуу хэрэгжилтийн тайланг Засгийн газрын “Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн нээлттэй цахим сан”-д тайлагнаагүй, 2 жил тутамд дотоод хяналт-шинжилгээ хийгээгүй, засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж хэлэлцүүлсэн талаарх нээлттэй мэдээлэл байхгүй байна.

- Тус бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн Газрын 2019 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдрийн 379 дугаар тогтоол батлагдсан бөгөөд тус тогтоолоор дараах 6 арга хэмжээ авахыг Өндөр технологи, үндэсний инновацыг хөгжүүлэх асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад даалгаж шийдвэрлэсэн байна.
 - Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар улсын хэмжээнд хийгдэх бүтээн байгуулалтын томоохон төсөл, хөтөлбөрийн судалгааны ажлыг эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлж байх журамд шилжих эрх зүйн орчин бүрдүүлэх арга хэмжээ авах,
 - Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын онцлогийг харгалзан эрдэм шинжилгээний ажилтанд ур чадварын нэмэгдэл болон зохих мөнгөн дэмжлэгийг сар бүр олгож байх асуудлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд судлан шийдвэрлэх,
 - “Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн цогцолбор” барилга барих, түүний зураг төслийг боловсруулах ажлыг 2020 оноос эхлүүлэхээр тооцон төлөвлөх, хөрөнгийн эх үүсвэрийг улсын төсөвт тусгуулах,
 - Олон улсад нэр хүндтэй мэргэжлийн сэтгүүлд эрдэм шинжилгээний өгүүлэл хэвлүүлсэн судлаачдад ур чадварын нэмэгдэл, мөнгөн урамшуулал олгож байх асуудлыг судлан шийдвэрлэх,
 - Шинжлэх ухаан, технологийн сан болон их сургуулиудын судалгаа-мэдээллийн санд хадгалагдаж байгаа оюуны бүтээлийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах асуудлыг судлан, авах арга хэмжээний санал танилцуулах,
 - Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн үйл ажиллагаа, бүтэц, зохион байгуулалтыг олон улсын жишигт нийцүүлэн зохион байгуулах санал боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх,

3.1.1.2. Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 08 дугаар сарын 01-ны өдрийн 233 дугаар тогтоолоор “Төрөөс инновацын талаар баримтлах 2018-2025 бодлого”-ыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.2.29-д Инновацын талаар төрөөс баримтлах бодлогыг боловсруулан гаргахаар заасны дагуу инновацыг хөгжүүлэх үндсэн зорилго, зорилт, үйл ажиллагааны гол чиглэлийг тодорхойлох зорилгоор баталсан бөгөөд тус бодлогын баримт бичигт нийт 4 зорилт, 25 арга хэмжээ, тус бүр 17 шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүнг тодорхойлсон. Үүний хүрээнд Боловсрол Соёл, Шинжлэх, Ухаан, Спортын Сайдын 2019 оны А/145 тушаалаар “Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого”-ын I шат (2019-2021 он)-нд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлахдаа шаардагдах төсвийг тусгаагүй, хэрэгжүүлэх нарийвчилсан журмыг батлаагүйгээс хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүй гэж дүгнэж байна. Энэхүү хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүйгээс шалтгаалан 4 зорилтын 13 арга хэмжээ буюу 48 хувь нь зорилтот үр дүнд хүрээгүй, бодлогын хэрэгжилт, үр дүнг бүрэн тайлагнаагүй байна.

- 3.1.1.3. Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 01 дүгээр сарын 29-ны өдрийн 33 дугаар тогтоолоор “Үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх 2020-2024 хөтөлбөр”-ийг 3 зорилт, 11 арга хэмжээ, 13 шалгуур үзүүлэлттэй баталсан. Боловсрол, Шинжлэх Ухааны Сайдын 2020 оны А/190 дүгээр тушаалаар дээрх хөтөлбөрийг 2020-2024 онд хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг баталсан боловч хүрэх үр дүнг тодорхойлоогүй, хэрэгжүүлэх хууль, эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлээгүй, санхүүжилт төлөвлөөгүйгээс дараах 6 арга хэмжээ буюу 60 хувь нь хэрэгжээгүй байна. Түүнчлэн БШУЯ-ны Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний газраас 2020, 2021 онд тус хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг нотлох баримтад тулгуурлан үнэлээгүй, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн цахим санд бүрэн хэрэгжсэнээр тайлагнаж, баталгаажуулсан, бодитоор үнэлгээ хийгээгүй байна.
- 3.1.1.4. Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 162 дугаар тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг 5 зорилт, 22 арга хэмжээг 20 шалгуур үзүүлэлттэй, 2019-2023 онд 2 үе шатаар хэрэгжүүлэхээр баталжээ. Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухаан, Спортын Сайдын 2019 оны А/826 дугаар тушаалаар уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлахдаа шаардагдах хөрөнгийг тусгаагүй, 2020 онд 3.0 тэрбум, 2021 онд 2.5 тэрбум төгрөг зарцуулахаар төсвийн төсөлд саналаа хүргүүлсэн боловч түүний үндэслэл, тооцоолол, хүрэх үр дүнг тодорхойлоогүйгээс төсөвт тусгагдаж батлагдаагүй байна. Хөтөлбөрийн 3 зорилт, 7 арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлтийг “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын захиргааны статистикийн мэдээний маягт, аргачлал”-д, мөн оюуны өмч, патент судлал, инновацын менежмент, маркетингийн чиглэлийн мэргэжлийг “Боловсролын сургалтын байгууллагын мөрдөх мэргэжлийн чиглэл, хөтөлбөрийн нэр, индексийн жагсаалт”-д тусгаагүйгээс хэрэгжилтийг тооцох, үнэлэх боломжгүй болжээ. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлэхдээ суурь түвшин, зорилтот түвшнийг харьцуулаагүй, үр дүнг ерөнхий байдлаар тусгаж, төлөвлөсөн зорилтот түвшинд хүрээгүй шалтгаан, нөхцөлийг тайлбарлаагүй, тайлагнаагүй байна. Боловсрол, Шинжлэх Ухааны Яамны Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний газраас хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 2020 онд 72.3 хувийн биелэлттэйгээр үнэлсэн ч нотлох баримтад үндэслэн дүн шинжилгээ хийгээгүй, зөвхөн тайланд үндэслэн гүйцэтгэлийн хувь, хэрэгжилтийн үнэлгээг гаргаж, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн цахим санд оруулсан байна.

Дүгнэлт

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын салбарт мөрдөж байсан мастер төлөвлөгөө, бодлого, хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хэрэгжилтийн харилцан хамаарал, биелэлтийн түвшин, үр нөлөө, гадаад, дотоод хүчин зүйлийн нөлөөллийг үнэлэх, нотлох баримтад тулгуурлан дүн шинжилгээ хийх зэргээр бодлогын хэрэгжилтэд цогц хяналт-шинжилгээ хийгээгүй, бодитоор үнэлж дүгнээгүй, Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 7 дугаар зүйлийн 7.2.1, 7.2.3, 7.2.4, 7.2.5, 7.2.7-д заасныг баримтлаагүй байна. Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого”, “Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого”, Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”, “Үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг тус тус хүчингүй болгож, тогтоолын 2-т “...бодлого,

төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийж, хуульд нийцүүлэх арга хэмжээг” авч хэрэгжүүлэхийг үүрэг болгосон боловч тус яамнаас дүн шинжилгээ хийгээгүйгээс бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжээгүй зорилт, арга хэмжээг урт, дунд хугацаанд хэрэгжих бодлогын баримт бичигт тусгаагүй, цаашид хэрэгжүүлэх эсэх нь тодорхойгүй болжээ.

3.1.2. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө

Үнэлэгдэх хэсэг	6 дугаар зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх 6.1.6 дах заалт
Шалгуур үзүүлэлт	Практикт хэрэгжсэн байдал, Холбогдох бусад үнэлгээний байдал
Харьцуулах хэлбэр	Байх ёстой болон одоо байгаа
Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт	Инновацийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн хэмжээг тогтоосон эсэх, хэрэгжилтэд үнэлгээ хийгдсэн байдал

Инновацын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.6 дах заалтад “инновацын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн хэмжээг тогтоох, хэрэгжилтийг зохион байгуулах” гэж заасан тул хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнүүдэд хэрхэн тусгагдсан талаарх мэдээллийг тодорхойлъя.

3.1.2.1. Монгол Улсын 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн дунд хугацааны хөрөнгө оруулалтад шинжлэх ухаан, инновацын чиглэлийн 12 дугаарт “Шинжлэх ухаан, инновацын төвийн кластер” (улсын төсвийн хөрөнгө, 94.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй) төсөл, 13 дугаарт “Монгол-Энэтхэг улсын хамтарсан мэдээллийн технологийн боловсрол болон аутсорсингийн төвийг байгуулах” (гадаадын зээл, тусламж, 56.8 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй) төсөл, арга хэмжээг тусгажээ. Шинжлэх ухаан, инновацын төвийн кластерийн урьдчилсан болон нарийвчилсан техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулаагүй, барилгын ажлыг эхлүүлсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4, 28.6 заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад уг төслийг 2021 онд 94.0 тэрбум, 2022 онд 142.8 тэрбум, 2023 онд 154.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй тус тус баталсан байна. Шинжлэх ухаан, инновацын төвийн кластер төслийн 14 хүрээнд лабораторийн 3, оффисын, тусгай зориулалтын, спортын цогцолбор, шинжлэх ухаан, танин мэдэхүйн цогцолбор тус бүр 1, нийт 7 барилгын ажил гүйцэтгүүлэх түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй гэрээг БСШУСЯ, Нутгийн буян групп ХХК, “НБИК” ХХК-ийн түншлэлтэй 3 удаа нэмэлт гэрээ байгуулж, 2023 онд барилгын ажил 41 хувийн гүйцэтгэлтэй, улсын төсвөөс 63.2 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлжээ. Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан Мэдээллийн, технологийн аутсорсингийн төв байгуулах төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импортын банктай байгуулсан “Зээлийн хэлэлцээр”-ийг УИХ 2012 онд “Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай” хуулиар баталсан байна. Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импортын банктай 3 багц ажлыг гүйцэтгэх 19.7 сая ам.долларын 53372 дугаар зээлийн гэрээг 2012 оны 2 дугаар сард байгуулж, 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар зөвлөх үйлчилгээний, барилгын ажил гүйцэтгэх, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх 3 гэрээний хүрээнд нийт 8.9 сая ам.доллар буюу гэрээний үнийн дүнгийн 45.6 хувийг санхүүжүүлсэн байна. Монгол Улсын 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван

жилийн үндсэн чиглэлд Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан мэдээллийн технологийн боловсрол болон аутсорсингийн төвийг 2022 онд дуусгахаар төлөвлөсөн ч 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар 20 хувийн гүйцэтгэлтэй байгаа нь зорилтот үр дүнд хүрээгүй байна. Төслийн 1 дүгээр багцын хүрээнд баригдах барилгын гүйцэтгэл 20 хувьтай байхад захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч Барилгын хөгжлийн төвөөс 33.6 хувиар баталгаажуулсан нь тус төвийн дүрмийн 16.4.2.1-д “Улсын төсөв болон гадаад, дотоодын санхүүжилтээр хот байгуулалт, барилгын салбарт хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Инновацын салбарт илүү олон төсөл хэрэгжүүлэх боломжийг хангахын тулд улсын төсвөөс инновацын төсвийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай. Төсвийн хязгаарлалт нь инновацын салбарын хөгжилд саад болж байгаа тул энэ тал дээр төсвийн тодорхой хэсгийг илүү өргөн хүрээтэй оруулж өгөх шаардлагатай.

Инновацын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллагуудын хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн журам, зохицуулалтыг шинэчлэх шаардлагатай. Хуулиудын хэрэгжилттэй холбоотой тодорхойгүй байдал, саад бэрхшээлүүдийг арилгах нь салбарын өсөлтийг дэмжихэд чухал ач холбогдолтой.

3.1.3. Холбогдох журмууд

Үнэлэгдэх хэсэг	6 дугаар зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх 6.1.7 дах заалт
Шалгуур үзүүлэлт	Практикт хэрэгжсэн байдал, Холбогдох бусад үнэлгээний байдал
Харьцуулах хэлбэр	Байх ёстой болон одоо байгаа
Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт	Инновацын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай журмууд батлагдсан эсэх,

Инновацын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дах заалтад “инновацын төслийг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх, инновацын үйл ажиллагаанд оролцогчид грант олгох журам, нөхцөлийг тогтоох” гэж заасан тул холбогдох журмууд батлагдсан эсэх талаарх мэдээллийг тодорхойлъя.

3.1.3.1. Инновацын тухай хуулийг дагаж мөрдөхтэй холбогдуулан хуульд заасны дагуу нийт 13 журам батлахаас 11 журам нь дараах байдлаар батлагдсан байна.

№	Инновацын тухай хуулийн зүйл, заалт	Журмын нэр	Батлагдсан он сар огноо	Баталсан этгээд
•	12 ¹ .2.Гарааны компанийн олон нийтэд хувьцаа санал болгох журмыг Санхүүгийн зохицуулах хороо батална.	Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам	2020.12.09	Санхүүгийн зохицуулах хороо
•	12 ¹ .3.Гарааны компанийн олон нийтэд санал болгох нийт хувьцааны болон нэг хөрөнгө оруулагчийн худалдан авах	Биржийн бус зах зээлийн үйл		

	хувьцааны үнийн дүнгийн дээд хязгаарыг Санхүүгийн зохицуулах хороо тогтооно.	ажиллагааны журам	2020.12.09	Санхүүгийн зохицуулах хороо
•	13.1.Шинжлэх ухаан, технологийн ололтыг эдийн засгийн өсөлтийг эрчимжүүлэх, өндөр технологийн болон өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, экспортлох, өндөр үр ашигтай үйлчилгээний төрөл, хэлбэрийг бий болгоход чиглүүлэх, инновацын үйл ажиллагааны чадавх, нөөцийг оновчтой байршуулах, төрийн дэмжлэгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх зорилгоор инновацын тэргүүлэх чиглэлийг тогтооно.	Инновацын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл батлах тухай	2020.03.18	Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг
•	6.1.2.инновацын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийг батлах; 13.4.Инновацын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийн төслийг өндөр технологи, үндэсний инновацыг хөгжүүлэх асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж өмнөх тэргүүлэх чиглэлийн хугацаа дуусахаас 12 сарын өмнө Засгийн газраар хэлэлцүүлнэ.	Инновацын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл батлах тухай	2020.03.18	Монгол Улсын ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг
•	13.14.Инновацийн үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийг төрийн болон төрийн бус байгууллага, шинжлэх ухаан, аж үйлдвэрийн төлөөллийг оролцуулан Засгийн газрын баталсан журмын дагуу боловсруулна.	Инновацын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл батлах тухай	2020.03.18	Монгол Улсын ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг
•	14.3.Инновацын төслийг өндөр технологи, үндэсний инновацыг хөгжүүлэх асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Засгийн газрын			

	баталсан журмын дагуу бүртгэнэ. 6.1.5.төрөөс инновацыг хөгжүүлэх, дэмжлэг үзүүлэхтэй холбогдсон нийтээр дагаж мөрдөх дүрэм, журмыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн батлах; 7.1.9.холбогдох байгууллагатай хамтран инновацын төслийн нэгдсэн бүртгэл хөтөлж, мэдээллийн сан бүрдүүлэх, хэрэглэгчдэд энэ талаар үйлчилгээ үзүүлэх;	Инновацын төсөл бүртгэх журам	2019.10.30	Монгол Улсын ерөнхий сайд У.Хүрэлсэх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг
•	15.2.Инновацын бүтээгдэхүүн энэ хуульд заасан шаардлагад нийцэж байгаа эсэх талаарх дүгнэлтийг өндөр технологи, үндэсний инновацыг хөгжүүлэх асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага шинжээчдийн дүгнэлтэд үндэслэн гаргана	Инновацын бүтээгдэхүүний талаар дүгнэлт гаргах, мэргэжлийн шинжээчдийн ажиллах журам	2023.06.28	Боловсрол шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-амгалан
•	16.4.Инновацын дэд бүтэц нь шинжлэх ухааны парк, үйлдвэрлэл технологийн парк, технологи дамжуулах төв, технологийн инкубатор, бизнес-инкубатор, хамтын оффис, менежментийн компаниас бүрдэнэ. Хамтын оффис нь хоорондоо хамааралгүй хэд хэдэн хувь хүн, хуулийн этгээд үйл ажиллагаа явуулах таатай орчныг бүрдүүлсэн байх бөгөөд гишүүддээ зориулан зөвлөх, зуучлах, сурталчлах, хөрөнгө оруулалт татах, инновацын бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх, гарааны компанийг бойжуулах зэргийг нэгдсэн журмаар зохион байгуулна:	Гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг Аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журам	2023.02.01	Монгол улсын ерөнхий сайд Л.Оюун-эрдэнэ Боловсрол шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-амгалан
•	16.4.1.технологии дамжуулах төв, эсхүл хамтын оффисд гишүүнчлэлээр бүртгүүлсэн гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжийг	Гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл		Монгол улсын ерөнхий сайд Л.Оюун-эрдэнэ

	төрөөс татварын бодлогоор дэмжих; 16.4.2.энэ хуулийн 16.4.1-д заасан аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журмыг Засгийн газар батлах	ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журам	2023.02.01	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-амгалан
•	17.1.4.төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллагын лабораторийн тоног төхөөрөмжөөр инновацын үйл ажиллагааг дагнан эрхлэх компанид хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр үйлчилгээ үзүүлэх асуудлыг Засгийн газрын баталсан журмаар зохицуулах	Журам батлагдаагүй		
•	17.1.11.нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд дорвитой хувь нэмэр оруулсан инновацын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд үндэсний инновацын шагнал олгох; 17.1.13.үндэсний инновацын шагналын хэмжээ, олгох журмыг Засгийн газар батална.	Журам батлах, шагналын хэмжээ тогтоох тухай	2018.02.06	Монгол улсын ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ц.Цогзолмаа
•	17.2.Энэ хуулийн 17.1.6, 17.1.8, 17.1.9, 17.1.10-т зааснаас бусад инновацийн үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих хэлбэрийг Засгийн газрын баталсан журмаар зохицуулна. 17.3.Энэ хуулийн 17.1.1, 17.1.3, 17.1.8, 17.1.11, 17.1.12-т зааснаас бусад инновацын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих хэлбэрийг өндөр технологи, инновацын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан журмаар зохицуулна.	Журам батлагдаагүй		
•	27.1.Улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын явцад бий болсон оюуны өмчийг шинжлэх	Улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээ, туршилт,	2015.06.29	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Ч.Сайханбилэг

ухаан, технологийн төсөл санхүүжүүлэх гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол тухайн ажлыг гүйцэтгэсэн иргэн болон хуулийн этгээд эзэмшиж болох бөгөөд өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх журмыг Засгийн газар батална.	зохион бүтээх ажлын үр дүнд бий болсон оюуны өмчийг өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх журам		Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайд Л.Гантөмөр
---	---	--	---

Инновацийн тухай хууль нь улсын төсвөөс инновацын төсөлд санхүүжилт олгох, грант олгох журам, нөхцөлийг тогтоосон бөгөөд эдгээр 11 журам нь батлагдсан байна. Энэ нь инновацын төсөл, шинжлэх ухаан, технологийн төслийг дэмжих тогтолцоо бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой. Гэвч, батлагдаагүй 2 журам нь инновацын санхүүжилт болон хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг илүү үр дүнтэй, тогтвортой болгоход чухал үүрэг гүйцэтгэх тул эдгээрийг батлах шаардлагатай хэвээр байна. Инновацийн тухай хууль, батлагдсан журам нь инновацын салбарын хөгжлийг дэмжих чухал хэрэгсэл болсон ч, журмын хэрэгжилт нь төсвийн хязгаарлалт, хөрөнгө оруулалтын дутагдал, судалгаа, хөгжүүлэлт болон грант олгох шалгуур зэрэг олон бэрхшээлтэй тулгарч байна.

Хэрэгжилтийн үр дүнд нийт хувийн болон төрийн салбарууд инновацын үйл ажиллагааг илүү дэмжиж, шинэ санаачлага гаргах үйл явцад хөрөнгө оруулалт татах, техник технологийн дэмжлэг үзүүлэх нь нэлээд чухал байгааг харуулж байна. Иймээс эдгээр журам нь үр дүнтэй хэрэгжиж байгаа хэдий ч, бэрхшээлүүдийг даван туулах асуудал тулгарч байгаа бөгөөд эдгээрийг шийдвэрлэх, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагааг өргөжүүлэх шаардлагатай байна.

3.1.4. Санхүүжилт

Үнэлэгдэх хэсэг	12 дугаар зүйл. Инновацийн үйл ажиллагааны санхүүжилтийн эх үүсвэр, хэлбэр 12.1 дэх хэсэг
Шалгуур үзүүлэлт	Практикт хэрэгжсэн байдал, Холбогдох бусад үнэлгээний байдал
Харьцуулах хэлбэр	Байх ёстой болон одоо байгаа
Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт	Инновацийн үйл ажиллагааны санхүүжилтийн эх үүсвэрийн хэрэгжилт

3.1.4.1. Инновацийн тухай хуульд зааснаар гарааны бизнесийг үндэсний болон хувийн эх үүсвэрээс санхүүжүүлж болно.

- Улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт (12.1.1);
- Монгол улсын Хөгжлийн банкнаас хөрөнгө (12.1.2);
- Засгийн газрын бусад тусгай сан (12.1.4);
- Хөрөнгө оруулалтын компанийн хөрөнгө (12.1.5);
- Гарааны компанийн анхдагч зах зээлээс босгосон хөрөнгө (12.1.6);
- Инновацад оролцогч талуудын өөрийн хөрөнгө (12.1.7);
- Гадаад улс, олон улсын байгууллагын зээл, тусламж, хандив (12.1.8);
- Хуулиар хориглоогүй бусад эх үүсвэр (12.1.9).

Хуулийн 12.2-р зүйлд заасны дагуу инновацын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх хэлбэрүүдэд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй санхүүжилт, буцалтгүй тусламжийн санхүүжилт, инновацын буцалтгүй тусламж орно.

Үндэсний хөрөнгө оруулалтын сан - Шинжлэх ухаан, технологийн сан (ШУТС) Шинжлэх ухаан, технологийн сан (ШУТС) нь технологи, инновацад суурилсан R&D төслүүдийг санхүүжүүлэх үндэсний сан бөгөөд Монголын судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг олон улсын жишигт нийцүүлэн санхүүжүүлэх, хөгжүүлэх замаар Монгол Улсын тогтвортой хөгжилд хувь нэмэр оруулах зорилготой. Үүнийг Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиар зохицуулдаг. Энэ нь шинжлэх ухааны суурь судалгааны төслүүд, R&D төслүүд, инновацыг дэмждэг. Боловсрол, шинжлэх ухааны яам нь ШУТС ямар төрлийн судалгааны ажлыг санхүүжүүлэх боломжтойг шийддэг. 2018-2021 онд ШУТС нь нийт 1520 судалгааны ажлыг санхүүжүүлж, нийт 24.0 тэрбум төгрөгийн төсөвтэй байжээ.

ШУТС-гийн санхүүжилт, судалгааны төрлөөр Тэд ихэвчлэн улсын их, дээд сургууль, төрийн бус байгууллага, эрдэм шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллага, эмнэлгүүдэд санхүүжилт хуваарилдаг. ШУТС нь стартапыг дэмжих тусгай үүрэг хүлээгээгүй. 1975-2020 оны хооронд ШУТС-аас санхүүжүүлсэн бүх төслүүдийн үр дүнг ихэнх тохиолдолд олон улсын шинжлэх ухааны сэтгүүлд нийтлэх замаар үр дүнд хүрсэн гэж үзжээ. Үүний үр дүнд 689 шинэ бүтээгдэхүүний загвар, 349 шинэ патент, 284 бүтээгдэхүүний загвар, 148 зохиогчийн эрх зэрэгтэй харьцуулахад олон улсын шинжлэх ухааны сэтгүүлд 5,832 нийтлэл хэвлэгджээ. Нийт төслийн дөнгөж 17% нь зах зээлд нэвтэрч, үр өгөөж өгсөн байна.

3.1.5. Гарааны компани

Үнэлэгдэх хэсэг	12 ¹ дүгээр зүйл.Гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох 12 ^{1.1} дэх хэсэг
Шалгуур үзүүлэлт	Практикт хэрэгжсэн байдал, Холбогдох бусад үнэлгээний байдал
Харьцуулах хэлбэр	Байх ёстой болон одоо байгаа
Томьёологдсон шалгуур үзүүлэлт	Гарааны компаниудын хувьцаа биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгох боломж, зохицуулалтын хэрэгжилт

3.1.5.1. Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2020 оны 12 дугаар сарын 9-ний өдрийн 995 дугаар тогтоолоор “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажил ажиллагааны журам”-ыг баталсан бөгөөд журмын 2.1.-д “Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.2-т заасан мэргэжлийн холбоо нь биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулна.” гэж заасан. Энэ байгууллага нь “Монголын үнэт цаасны арилжаа эрхлэгчдийн холбоо” Гишүүддээ Үйлчилдэг Төрийн Бус Байгууллага (ГҮТББ) юм. Дээрх журмын нийтлэг үндэслэлийн 1.5.-д “Инновацын тухай хуулийн 121 дүгээр зүйл (СЗХ-ны 2021 оны 348 дугаар тогтоолоор нэмсэн)-д заасны дагуу холбогдох төрийн эрх бүхий байгууллагад бүртгэгдсэн гарааны компани нь хувьцаагаа биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгохтой холбогдсон ерөнхий харилцааг уг журмаар зохицуулна” гэж; мөн журмын 1.6.-д “Гарааны компанийн биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгон гаргах хувьцааг бүртгэх, өөрчлөлт оруулах, бүртгэлээс хасахтай холбоотой харилцааг энэ журмын 2.5.10-д заасан (СЗХ-ны

2021 оны 348 дугаар тогтоолоор нэмсэн) Холбооны журмаар зохицуулна.” гэж тус тус заасан байна. Монгол Улсын Их Хурлаас 2012 онд баталсан Инновацийн тухай хуульд Венч хөрөнгө оруулалтын тухай зохицуулалтуудыг тусгасан байсан (УИХ, 2012). Энэ нь 2013 онд Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль батлагдсанаар венч хөрөнгө оруулалтын тухай хэсэг хүчингүй болсон. Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хуулийн дагуу венч хөрөнгө оруулалт нь хаалттай хөрөнгө оруулалтын сан хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулах боломжтой боловч өнөөг хүртэл гарааны бизнесийг дэмжих чиглэлээр хөрөнгө оруулалтын сан амжилттай үйл ажиллагаа явуулсан туршлага хараахан буй болоогүй байна. Гарааны бизнесийн хөрөнгө оруулалтын хувилбар, боломжууд төдийлөн хангалттай бус байгаа бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 онд Инновацийн тухай хуульд гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох тухай 12¹ дүгээр зүйлийг нэмсэн. 12¹ дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Гарааны компани нь Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 41.2.-т заасан эрх бүхий байгууллагаар дамжуулан хувьцаагаа биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгож болно” гэж заагаад, тус биржийн бус зах зээлд санал болгох нийт хувьцааны болон нэг хөрөнгө оруулагчийн худалдан авах хувьцааны үнийн дүнгийн дээд хязгаар болон ажиллах журмыг Санхүүгийн зохицуулах хороо баталж хэрэгжүүлэхээр зохицуулсан.

Инновацийн тухай хуулийн 12¹ дэх заалтын дагуу “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам”-д холбогдох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулан баталсан бөгөөд цаашид гарааны компани хувьцаагаа биржийн бус зах зээлд олон нийтэд санал болгон гаргах боломжтой болсон.

Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн өдрөөс 2024 оны эхний хагас жилийн хугацаанд биржийн бус зах зээлд төгрөгөөр нийт 119 компанийн нийт 3.16 их наяд төгрөгийн үнийн дүн бүхий 211 өрийн хэрэгсэл гарсан бөгөөд 2.45 их наяд төгрөгийг амжилттай татан төвлөрүүлсэн. Мөн доллароор нийт 94.8 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий өрийн хэрэгсэл бүртгэгдсэнээс 54.4 сая ам долларыг амжилттай татан төвлөрүүлсэн байна. Үүнээс тайлант хугацаанд төгрөгөөр 53 үнэт цаас гаргагчийн 714.7 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий, 62 өрийн хэрэгслийг бүртгэсэн бөгөөд нийт 708.14 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 49.21 хувиар буюу 1.49 дахин өссөн үзүүлэлт юм. Харин тайлант хугацаанд ам доллароор 23.8 сая ам долларын үнийн дүн бүхий өрийн хэрэгсэл бүртгэгдсэнээс 8.9 сая ам.долларыг татан төвлөрүүлсэн байна.

Гарааны бизнесийн санхүүжилтийн хэлбэрүүдийг хөгжүүлснээр үе шат бүрд чиглэсэн туршлагатай, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид хөгжиж улмаар дараагийн шатны хөрөнгө оруулагчдад хувьцаагаа санал болгох замаар өөр төсөлд хөрөнгө оруулах боломжийг нэмэгдүүлсэн олон оролцогчийн хэрэгцээ шаардлагыг хангасан санхүү, хөрөнгө оруулалтын динамик зохицуулалттай орчин бий болгох. Мөн гарааны компанийн хөрөнгийн зах зээлд олон нийтэд хувьцаа санал болгож гаргахыг дэмжих дэмжлэгийн хэлбэрүүдийг Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газраас баталсан дунд болон урт хугацааны бодлогын баримт бичгүүд болон судалгаанд хамрагдсан салбарын оролцогч компанийн тулгамдсан асуудал, хүлээлтэд нийцүүлж оновчтой тодорхойлох шаардлагатай болж байна.

Монгол Улсад гарааны компаниуд бусдад хувьцаагаа санал болгох замаар хөрөнгө оруулалт татах таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх хүрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

- Гарааны компани хувьцаагаа нийтэд болон хаалттай хүрээнд санал болгох боломжийг бүрдүүлэх талаар өөрчлөлт оруулах
- Хувьцаагаа санал болгож буй гарааны компани нь тодорхой болзол шалгуурыг хангасан тохиолдолд төрөөс тодорхой хувийг санхүүжүүлэх боломжийг бий болгох

ДӨРӨВ. БУСАД ОРНЫ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Харьцуулах хэлбэрийг сонгох

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын зургаадугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын 3.5.3.4-т заасны дагуу Инновацын тухай хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтыг ижил төстэй эрх зүйн хэм, хэмжээтэй харьцуулан дүн шинжилгээ хийлээ.

4.1. Япон Улс

Япон Улсад инновацын үйл ажиллагааны харилцааг “Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын суурь хууль”¹-аар зохицуулдаг бөгөөд тус үйл ажиллагааг дэмжих харилцааг “Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хууль”²-аар зохицуулдаг. Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын суурь хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1-т “Инновацын үйл ажиллагаа гэдэг нь шинжлэх ухааны ололт эсхүл нээлт, шинэ бүтээгдэхүүн эсхүл шинэ үйлчилгээний хөгжүүлэлт болон бусад төрлийн бүтээлч үйл ажиллагаагаар дамжуулан шинэ үнэ цэнийг бий болгож, түүнийг нийтийн хүртээл болгох замаар нийгэм эдийн засгийн өөрчлөлтийг бий болгох үйл ажиллагааг ойлгоно” гэж хуульчилжээ. Тус хуулиуд нь инновацын үйл ажиллагаа, тэр дундаа инновацын бүтээгдэхүүн бий болгоход чиглэсэн шинжлэх ухааны судалгааны үйл ажиллагааг дэмжих харилцааг түлхүү зохицуулсан байдгийг анхаарах нь зүйтэй.

4.1.1. Санхүүжилтийн тухайд

Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын суурь хуулийн 3 дугаар бүлэгт судалгааны хөгжүүлэлтийг дэмжих зохицуулалтуудыг тусгасан бөгөөд 18 дугаар зүйлд санхүүжилтийн талаар дараах зарчмыг тусгажээ.

18 дугаар зүйл. Судалгааны хөгжүүлэлтэд холбогдох санхүүжилтийг үр ашигтайгаар хэрэглэх тухай

Төр судалгааны хөгжүүлэлтийг саадгүй дэмжихийн тулд, судалгааны хөгжүүлэлтийг боловсронгуй болгоход шаардлагатай хөрөнгө, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг үр ашигтай, үр дүнтэйгээр хэрэглэхэд чиглэсэн шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өөрөөр хэлбэл, шинжлэх ухааны судалгаа, улмаар инновацыг дэмжих хүрээнд Япон улсын Засгийн газраас шинжлэх ухааны судалгааны байгууллагууд болон судлаачдад тогтмол санхүүжилтийг олгодог бөгөөд Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хуулийн хэд хэдэн зохицуулалтуудад санхүүжилтийн эх үүсвэр, хөрөнгийн талаар зохицуулсан. Жишээ нь,

2 дугаар зүйлийн 15. Энэ хуульд төр гэдэг нь засгийн газар, бие даасан захиргааны хуулийн этгээд болон бусад төрлийн онцгой хуулиар байгуулсан хуулийн этгээдийг ойлгох бөгөөд шинэ технологийг үйлдвэрлэхэд чиглэсэн судалгааны хөгжүүлэлтийн урамшуулал, грант, буцалтгүй тусламжийг олгохоор засгийн газрын журамд заасан этгээдийг ойлгоно.

Япон Улсад төрөөс олгох санхүүжилтийн олон төрөлтэй ба ямар төрлийн инновац гэдгээс шалтгаалж санхүүжилтийн эх үүсвэр нь тодорхойлогддог байна. Энэ хүрээнд Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд “Засгийн газар нь шинжлэх ухааны технологи, инновацыг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд шаардлагатай хууль зүйн,

¹ 科学技術・イノベーション基本法(平成七年法律第百三十号)。

² 科学技術・イノベーション創出の活性化に関する法律 (平成二十年法律第六十三号)。

санхүүгийн, татварын болон санхүү, хөрөнгө оруулалтын болон бусад холбогдох арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай” гэж тусгажээ.

Япон Улсын засгийн газраас шинжлэх ухааны технологийн хөгжүүлэлт болон инновацыг дэмжих зорилготой төсвийг баталдаг бөгөөд энэ нь судалгааны хөгжүүлэлтийн хуулийн этгээдийн санхүүжилт, судалгааны хөгжүүлэлтэд шаардлагатай урамшуулал, мөнгөн дэмжлэг, үйл ажиллагааны санхүүжилт зэргээс бүрддэг. Япон Улсын шинжлэх ухааны технологитой холбоотой зардал, санхүүжилтийг “Шинжлэх ухааны технологи, инновацын хурал”-аас гаргасан төслийн дагуу хэрхэн зарцуулах чиглэлийг тогтоож харьяалах яам тус бүрд байршуулдаг. Япон Улсад Инновац, шинжлэх ухааны судалгааг дэмжихэд хамгийн их хөрөнгө оруулдаг санхүүжилт нь өрсөлдөөнт судалгааны санхүүжилт юм. Тус санхүүжилтээр тусгай санг байгуулдаг тул тодорхой судалгаа, шинжилгээг олон жилийн турш санхүүжүүлэх боломжтой болдог.³

4.1.2. Гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох

Япон улсад гарааны компанийн хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох гэсэн тухайлсан зохицуулалт үгүй. Гэхдээ Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хуулийн 34.4.3 дугаар зүйлд гарааны компанид урамшуулал, буцалтгүй тусламжийг олгох зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд энэ хүрээнд төрөөс гарааны компанийн хувьцааг худалдаж авах боломжийг зохицуулжээ.

34.5 дугаар зүйл. Судалгааны хөгжүүлэлтийн хуулийн этгээд болон төрийн өмчит их сургуулийн хуулийн этгээд нь гарааны компанид санхүүжилт олгохдоо, тухайн гарааны компанийн гаргасан хувьцаа эсхүл хувьцааны опционыг худалдаж авч болно.

Энэхүү гарааны компанийн хувьцааг худалдан авах тогтолцоо нь санхүүгийн боломж муутай боловч ирээдүйтэй инновацын төсөл бүхий гарааны компанид зохих хөрөнгө оруулалтыг хийх, венчур хэлбэрээр гарааны компанийн засаглалыг дэмждэг байна.⁴ Уг зохицуулалтад хамаарах гарааны компани нь судалгааны үр дүнгээ инновацын бүтээгдэхүүн болгож, амжилт олох өндөр магадлалтай компани байх шаардлагатай.

4.1.3. Инновацын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих

Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгт Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих арга хэмжээнүүдийн хэлбэрүүдийг дараах байдлаар зохицуулсан.

1) Төр-хувийн хэвшил-эрдэм шинжилгээний хамтын ажиллагааг дэмжих (5 дугаар бүлэг 1 дүгээр хэсэг)

1.1. Төр-хувийн хэвшил-эрдэм шинжилгээний хамтын ажиллагааг дэмжих,

1.2. Хамтран судалгаа хөгжүүлэлт хийх тохиолдолд зардлыг хуваарилах,

1.3. Гарааны компанид дэмжлэг үзүүлэх,

³ 日本の科学技術・イノベーション政策（2022年）。

⁴ 研究開発法人による出資等に係るガイドライン（平成31年）。

- 1.4. Судалгааны хөгжүүлэлтийн хуулийн этгээд болон төрийн өмчит их сургуулийн хуулийн этгээд гарааны компанийн хувьцаа, хувьцааны опционыг худалдан авах,
- 1.5. Судалгааны хөгжүүлэлтийн хуулийн этгээдийн хөрөнгө оруулалт,
- 1.6. Орон нутгийг сэргээх,
- 2) Жижиг дунд компанийн инновацын үйл ажиллагааг дэмжих (5 дугаар бүлэг 2 дугаар хэсэг)
 - 2.1. Шинэ технологийг дэмжих санхүүжилтийн зорилт
- 3) Судалгааны хөгжүүлэлтийн дэд бүтцийг хамтран ашиглах (5 дугаар бүлэг 3 дугаар хэсэг)
 - 3.1. Судалгааны хөгжүүлэлтийн дэд бүтцийг хамтран ашиглах болон оюуны өмчийн мэдлэгийг хуваалцахад дэмжих,
 - 3.2. Төрийн дэд бүтцийг ашиглуулах,

4.1.4. Паркийн үйл ажиллагаа

Шинжлэх ухааны технологи болон Инновацын үйл ажиллагааг дэмжих тухай хуульд паркийн үйл ажиллагааны тухай тусгайлан зохицуулаагүй байдаг бөгөөд мөн өөр бусад хуулиудаар паркийн үйл ажиллагааг зохицуулдаг гэж дүгнэхэд хүндрэлтэй байна.

4.1.5. Улсын төсвийн санхүүжилтээр бий болсон оюуны өмчийг эзэмших, ашиглах

Япон улсад зарчмын хувьд төрийн санхүүжилтээр бий болсон оюуны өмчийг ашиглах тухай тухайлсан зохицуулалт байхгүй бөгөөд оюуны өмчийн холбогдох хууль, дүрэм журмуудад дэлгэрэнгүй зохицуулдаг. Зарчмын хувьд оюуны өмчийг нь төр өмчилдөг бөгөөд тухайн оюуны өмчийг ашиглах этгээд нь улсад рояалти төлж оюуны өмчийг ашиглах тусгай зөвшөөрөл авдаг байна.⁵

4.2. БНХАУ

БНХАУ анх 1993 онд “Шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих тухай хууль”-ийг баталж, 2007 болон 2021 онд томоохон нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг оруулжээ.⁶

4.2.1. Санхүүжилтийн тухайд

БНХАУ-ын засгийн газраас инновацыг дэмжихэд зориулж ихээхэн хэмжээний санхүүжилт болон хөрөнгө оруулалтыг хийдэг ба Шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих тухай хуульд тусгагдсанаар дараах төрлүүдтэй.

1. Суурь судалгааг дэмжих сан

16 дугаар зүйл (1). Засгийн газар нь суурь судалгаа болон тэргүүлэх шинжлэх ухааны судалгаа болон мэргэжилтнүүдийг бэлтгэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой байгалийн шинжлэх ухааны санг байгуулна.

2. Жижиг дунд компанийг дэмжих

16 дугаар зүйл (2). Засгийн газар нь шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг жижиг, дунд компанийн технологийн инновацын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх инновацын санг байгуулна.

3. Венчур хөрөнгө оруулалтыг дэмжих

⁵ 大学等における政府資金を原資とする研究開発から生じた知的財産権についての研究ライセンスに関する指針(平成 18 年 5 月 23 日)。

⁶ 中华人民共和国科学技术进步法, 修订通过, 自 2022 年 1 月 1 日起施行。

35 дугаар зүйл. Засгийн газар нь бие даасан инновацыг хөгжүүлэх механизм болон өндөр, шинэ технологийн аж ахуйг дэмжих хүрээнд өөрийгөө хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан санхүүжүүлэх боломжтой хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлнэ.

4. Шинжлэх ухааны технологи болон тэргүүлэх салбарт давуу зээл олгохыг дэмжих

18 дугаар зүйл. Засгийн газар нь санхүүгийн байгууллагуудыг оюуны өмч, шинжлэх ухаан, технологийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зээл олгоход нь дэмжлэг үзүүлэх бөгөөд даатгалын байгууллагуудыг өндөр, шинэ технологийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүн бий болгоход нь дэмжлэг үзүүлнэ.

5. Татварын хөнгөлөлт үзүүлэх

17 дугаар зүйл. Дараах үйл ажиллагааг хийсэн тохиолдолд, холбогдох зохицуулалтын дагуу татварын давуу нөхцөл, хөнгөлөлт үзүүлнэ.

1) Технологийн хөгжүүлэлт, боловсруулалт, технологийн консалтинг, технологийн үйлчилгээний үйл ажиллагааг гүйцэтгэх,

2) Шинжлэх ухааны судалгаа, технологийн хөгжүүлэлтэд шаардлагатай дотоодод үйлдвэрлэх боломжгүй бараа бүтээгдэхүүнийг импортлох,

3) Төрөөс онцгойлон тогтоосон шинжлэх ухааны технологийн төсөл, төрөөс тогтоосон шинжлэх ухааны стратегийн төслийг хэрэгжүүлэхийн тулд, дотоодод үйлдвэрлэх боломжгүй зайлшгүй шаардлагатай тоног төхөөрөмж, бараа, хэрэгслийг импортлох,

4) Хууль болон төрийн холбогдох зохицуулалтад тусгаснаар бусад төрлийн шинжлэх ухааны судалгаа, технологийн хөгжүүлэлт, шинжлэх ухааны технологийг бодитоор хэрэгжүүлэх,

4.2.2. Гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох тухай

Гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох тухайлсан зохицуулалт байхгүй байна.

4.2.3. Улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүнд бий болсон оюуны өмчийг эзэмших, ашиглах

20 дугаар зүйл. Төрийн санхүүжилтээр байгуулагдсан шинжлэх ухааны технологийн сангийн төсөл эсхүл шинжлэх ухааны технологийн стратегийн төслийн хүрээнд бий болсон шинэ патент, компьютерын программын зохиогчийн эрх, ургамлын бүтээгдэхүүний төрлийн эрхийн хувьд төрийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхол, нийтийн эрх ашигт онцгой нөлөө үзүүлэхээ бусад тохиолдолд хуулийн дагуу төслийг гүйцэтгэсэн этгээд холбогдох эрхийг олж авах эрхтэй.

4.3. Оросын Холбооны Улс

4.3.1. Инновацын үйл ажиллагааны санхүүжилтийн тухайд

Шинжлэх ухаан, шинжлэх ухаан техникийн болон инновацын үйл ажиллагааг төрөөс, засаг захиргааны нэгжээс, хуулийн этгээд, хувь хүн болон бусад бүхий л хууль тогтоомжид харшлахгүй аргаар хангадаг. Шинжлэх ухаан, инновацын үйл ажиллагааг дэмжих санг холбооны улс, холбооны улсын гишүүн улсууд, бүс нутаг, хот, автономит бүс нутаг зэрэг нь төсвийн эсвэл бие даасан байгууллагын хэлбэрээр байгуулна. Мөн хувь хүмүүс, хуулийн этгээдүүд ч гэсэн санг байгуулахыг хүлээн зөвшөөрдөг. Эдгээр сангийн явуулах үйл ажиллагаа, санхүүжүүлэх төслийн хангасан байх нөхцөл, шаардлага, сонгон шалгаруулалтын талаар нээлттэй байрлуулах мэдээлэл зэрэг нь ОХУ-ын шинжлэх ухаан болон төрийн шинжлэх

ухаан, техникийн бодлогын тухай хуулийн 15.1-р зүйлийн 15.1.4, 15.1.6, 15.1.7 дах хэсгүүдээр тодорхойлогддог.

Мөн инновацын төслийг санхүүжүүлэх нь дунд, жижиг аж ахуй нэгжийг дэмжих, санхүүжилтийг ил тод нээлттэй байлгах, инновацын үйл ажиллагаагаар дамжуулан холбооны улс болон холбооны улсын бүрэлдэхүүн хэсгийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх зэрэг зарчимд тулгуурладаг.

ОХУ-ын Шинжлэх ухаан болон төрийн шинжлэх ухаан, техникийн бодлогын тухай хууль (1996) 15-р зүйлийн 15.3 дах хэсэг *“Шинжлэх ухааны суурь судалгаа, хайгуул, судалгааны санхүүжилтийн гол эх үүсвэр нь холбооны улсын төсвийн хөрөнгө, түүнчлэн шинжлэх ухаан, шинжлэх ухаан техник, инновацын үйл ажиллагааг дэмжих сангийн хөрөнгө байна.”*

4.3.2. Инновацын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих

Төрөөс оруулах санхүүжилтийн эх үүсвэр нь шинжлэх ухааны болон дээд боловсролын байгууллагуудын төсөв, шинжлэх ухаан, инновацын үйл ажиллагааг дэмжих сан зэрэг байна. ОХУ-ын төр нь нийт хуульд заасан 9-н аргаар инновацын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх боломжтой. Мөн холбооны улс нь хамтарсан компанийн болон шууд санхүүжилтийн аргаар хөрөнгө оруулах боломжтой. Ийнхүү инновацын төслийг санхүүжүүлэхдээ үнэт цаас, эд хөрөнгө болон бусад ОХУ-ын хуульд нийцсэн аргаар хөрөнгө оруулдаг.

4.3.2.1. Хуулийн үндэслэл

ОХУ-ын Шинжлэх ухаан болон төрийн шинжлэх ухаан, техникийн бодлогын тухай хуулийн (1996) 16.2-р зүйлийн 16.2.3 дах хэсэг *“Инновацын үйл ажиллагаанд төрийн дэмжлэгийг дараах хэлбэрээр олгож болно:*

- *Татвар, хураамж, гаалийн татвар төлөхөд хөнгөлөлт үзүүлэх;*
- *Боловсролын үйлчилгээ үзүүлэх;*
- *Мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх;*
- *Зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх, төслийн баримт бичгийг бүрдүүлэхэд тусалцаа үзүүлэх;*
- *Шинэлэг бүтээгдэхүүний эрэлтийг бий болгох;*
- *Санхүүгийн дэмжлэг (төсвийн хөрөнгө оруулалт, татаас, буцалтгүй тусламж, зээл, зээл, баталгаа, дүрмийн санд оруулсан хувь нэмэр орно);*
- *Холбооны улсын хөтөлбөрийн хүрээнд зорилтот хөтөлбөр, дэд хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;*
- *Экспортыг дэмжих;*
- *Дэд бүтцээр хангах;”*

Мөн хуулийн 2020 онд орсон нэмэлт 16-р зүйлийн 16.4 дэх хэсэг *“Инновацын төслийн санхүүжилтийг хангахдаа хамтарсан компаниар болон инновацын төслийг шууд санхүүжүүлэх ба үнэт цаас, мөнгөн дүнгээр үнэлэгдэх эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус эрх, ашиг олох болон өөр ашигтай үр дүнд хүрэхийн тулд бизнес эрхлэх болон бусад үйл ажиллагааны объектоор, бусад аргаар оруулж болно.”*

4.3.3. Инновацын дэд бүтэц

Инновацийн дэд бүтцийн тухай ОХУ-ын судлаачид ялгаатай байдлаар тодорхойлдог ба хууль эрх зүйн орчинд нэгдсэн тодорхойлолт байдаггүй. Тухайлбал, 1996 оны ОХУ-ын Шинжлэх ухаан болон төрийн шинжлэх ухаан, техникийн бодлогын тухай хуулийн 2-р зүйлд “инновацийн дэд бүтэд нь инновацийн төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлдэг бүхий л байгууллагын цогц бөгөөд удирдлага, тээвэр логистик, санхүү, мэдээлэл, боловсон хүчин, зөвлөх, зохион байгуулалтын үйлчилгээ зэрэг багтана.”-гэж тодорхойлсон байдаг.

Харин 2008 оны ОХУ-ын Засгийн Газрын 1662-р тогтоол “ОХУ-ын 2020 он хүртэлх урт хугацааны нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үзэл баримтлал”-аар “Эдийн засаг, нийгмийн амьдралын бүх давхаргад боловсрол, шинжлэх ухаан, шинжлэх ухааны харилцан үйлчлэлийг хангах мэдлэг, технологи, хууль эрх зүй, санхүү, нийгмийн шинж чанартай институтийн цогцолборыг арилжааны хэлбэрээр хэрэгжүүлэх ашгийн болон ашгийн бус байгууллагыг” инновацийн дэд бүтцийн хүрээнд авч үздэг.

4.3.4. Паркийн үйл ажиллагаа

ОХУ-д хувийн болон төрийн санхүүжилтээр байгуулагдсан олон тооны мэдээлэл технологийн паркууд үйл ажиллагаагаа явуулдаг. "ОХУ-ын аж үйлдвэрийн бодлогын тухай" ОХУ-ын хуулиар холбооны улсын гишүүн улсууд, бүс нутаг, хот, автономит бүс нутаг зэрэгт технологийн парк, паркуудыг удирдан явуулах компаниудад тавигдах шаардлага, өндөр технологийн салбар дах паркт тавигдах шаардлагыг тогтоох бүрэн эрхийг өгсөн байдаг.

4.3.4.1. Хуулийн үндэслэл

"ОХУ-ын аж үйлдвэрийн бодлогын тухай хууль"-ийн 7-р зүйлийн 7.1 дэх хэсэг:

“ОХУ-ын бүрдүүлэгч субъектүүдийн төрийн байгууллагуудын аж үйлдвэрийн бодлогын чиглэлээр хэрэгжүүлэх бүрэн эрхэд дараах зүйлс орно:

-5) аж үйлдвэрийн (үйлдвэрлэлийн) паркууд, аж үйлдвэрийн (үйлдвэрлэлийн) паркийн менежментийн компаниуд, аж үйлдвэрийн технологийн паркуудын менежментийн компаниуд, өндөр технологийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг технологийн паркуудийн менежментийн компаниуд, технологийн паркуудын менежментийн компаниудад нэмэлт шаардлага тавих. ОХУ-ын бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн төсвийн хөрөнгө, хөрөнгөөр аж үйлдвэрийн салбарын үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх арга хэмжээ авах зорилгоор өндөр технологи, үйлдвэрлэлийн кластерууд, үйлдвэрлэлийн кластеруудын төрөлжсөн байгууллагууд;

4.4. Америкийн нэгдсэн улс

АНУ-д шинжлэх ухааны технологи, инновацыг дэмжих харилцааг хэд хэдэн хууль, бодлогын баримт бичгээр зохицуулдаг бөгөөд хамгийн сүүлд 2021 онд Инноваци болон өрсөлдөөний тухай хууль (United States Innovation and Competition Act 2021 S.1260)-ийг баталжээ. Тус хууль нь 2022 оноос 2026 онд АНУ-ын семикондакторын үйлдвэрлэл, судалгааны хөгжүүлэлт, ханган нийлүүлэлтийн сүлжээний санхүүжилтийг хангах зорилготой.

4.4.1. Санхүүжилтийн тухайд

АНУ-д инновацыг санхүүжүүлэх олон төрлийн механизм бий бөгөөд төрөөс олгох санхүүжилтийн хувьд жижиг бизнесийн инновацын судалгаа (Small Business Innovation Research) болон жижиг бизнесийн технологийн шилжүүлэлт (Small Business Technology Transfer) гэх төслүүд томоохон байр суурийг эзэлдэг. Жижиг бизнесийн тухай хууль (Small Business Act)-ийн 9 дүгээр зүйлийн b.4-т Холбооны агентлаг нь жижиг бизнесийн инновацын судалгааны төсөл болон жижиг бизнесийн технологийн шилжүүлэлтийн төслийг хариуцан ажиллаж холбогдох санхүүжилтийг олгохоор хуульчилжээ. Ингэхдээ жижиг бизнесийн инновацаас арилжааны эргэлтэд орох боломжтой инновацад төвлөрдөг байна.

Жижиг бизнесийн инновацын судалгааны санхүүжилт нь гурван үе шаттай ба эхний шатанд инновацын судалгаа, санаагаа баталгаажуулах зорилгоор санхүүжилт авч, хоёр дах шатанд технологийн хөгжүүлэлтээ хийх зорилгоор санхүүжилт авч, гурав дахь шатанд инновацын бүтээгдэхүүнээ арилжааны эргэлтэд оруулдаг.

Жижиг бизнесийн технологийн шилжүүлэлт гэдэг нь шинжлэх ухааны технологи, туршилт судалгааны үр дүнд бий болсон өгөгдөл, дизайн, бүтээл, программ хангамж, худалдааны нууц зэргийг нэг байгууллагаас нөгөө байгууллагад шилжүүлэх үйл явц юм бөгөөд Жижиг бизнесийн технологийн шилжүүлэлтийн хөтөлбөр нь энэ төрлийн үйл ажиллагааг дэмжих зорилготой.

Жижиг бизнесийн инновацыг дэмжих дээрх хөтөлбөрийн гол шаардлага нь инновацын бүтээгдэхүүнийг зах зээлийн эргэлтэд оруулах явдал мөн. Үндэсний шинжлэх ухааны холбоо, Үндэсний Эрүүл мэндийн институци зэрэг төрөл бүрийн шинжлэх ухааны байгууллагууд нь өөрсдийн харьяалах салбартаа судлаач болон судалгааны байгууллагуудад грант тогтмол олгодог.

4.4.2. Гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох

АНУ-д гарааны компани хувьцаагаа олон нийтэд санал болгох бүрэн боломжтой бөгөөд бусад компанийн адил үнэт цаасны холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хувьцаагаа олон нийтэд санал болгодог.

4.4.3. Инновацын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих

Инновацын үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих олон төрөл бий. Түрүүн дурдсанчлан жижиг бизнесийн инновацыг дэмжих төсөл болон шинжлэх ухааны байгууллагуудын грантаас гадна татварын хөнгөлөлт, үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах инновац, оюуны өмчийг хамгаалах, инновацыг хурдасгах төсөл, инновацийн концесс, хөнгөлөлттэй зээл олгох, тухайлсан салбарын инновацийг дэмжих хөтөлбөрүүд, муж улсын засаг захиргааны инновацийг дэмжих хөтөлбөр зэрэг олон төсөл, хөтөлбөр хэрэгждэг.

Татварын хуулийн 41 дүгээр зүйлд судалгааны хөгжүүлэлтэд зарцуулсан зардлыг татвараас хөнгөлөх, кредит цуглуулах тогтолцоог хуульчилсан. Энэ төрлийн хөнгөлөлтийг эдлэх судалгааны үйл ажиллагаанд дараах дөрвөн шалгуурыг тавьдаг.

1. Судалгааны үйл ажиллагаа нь бизнесийн бүтээгдэхүүн, үйл явц, бүтээл, төхөөрөмжийн хувьд зайлшгүй ач холбогдолтой үйлчилгээ, чанар, найдвартай байдлыг нэвтрүүлсэн байх,
2. Тодорхойгүй байдлыг үгүй хийсэн байх буюу тухайн инновацийн хөгжүүлэлттэй холбоотой хангалттай мэдээлэлтэй байх,
3. Туршилтаар баталгаажсан байх,
4. Технологид суурилсан шинжлэх ухааны шинжтэй байх,

4.4.4. Паркийн үйл ажиллагаа

АНУ-ын паркийн тухайд тухайлсан хууль байхгүй боловч АНУ-ын шинжлэх ухааны паркууд нь дэлхийд тэргүүлдэг. АНУ-ын шинжлэх ухааны паркийн онцлог нь ихэвчлэн их сургуультай нягт уялдаа холбоотой, хамтран ажилладаг бөгөөд технологийн шилжүүлэлт болон судалгааны арилжааны эргэлтэд голчлон төвлөрдөг. Шинжлэх ухааны парк нь төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр санхүүждэг. Үйл ажиллагааны хувьд технологийн шилжүүлэлтээс авхуулаад санхүүжилт босгох, менторшип хөтөлбөр, барилга байгууламжийг дундаа ашиглах гэх мэт үйлчилгээнүүдийг үзүүлдэг.

4.4.5. Улсын төсвийн санхүүжилтээр бий болсон оюуны өмчийг эзэмших, ашиглах

1980 онд батлагдсан патент болон барааны тэмдгийн тухай хуулиар холбооны засгийн газрын санхүүжилттэй судалгаа, инновацын бүтээлийн оюуны өмчийн эрхийг тухайн инновацыг хийж гүйцэтгэсэн хүнд олгохыг хүлээн зөвшөөрчээ. Энэ хүрээнд хэд хэдэн шаардлагыг хангасны үндсэн дээр тодорхой журмын дагуу судлаач нь оюуны өмчийг өмчлөх эрхийг олж авдаг байна.

ТАВ. НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

5.1. Дүгнэлт

5.1.1. Боловсрол, шинжлэх ухааны яам нь 2022 он хүртэл Өндөр технологи, үндэсний инновацыг хөгжүүлэх асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага байсан. Монгол Улсын Засгийн Газрын 2022 оны 01 дүгээр сарын 06-ний өдрийн 13 дугаар тогтоолоор Эдийн засаг, хөгжлийн яам нь өндөр технологи, үндэсний инновацын хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болсон. Шинээр байгуулагдсан Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Дижитал хөгжил, харилцаа холбооны яам стартапын экосистемийг хөгжүүлэх чиг үүрэг бүхий нэгжүүдийнхээ бүтцийг хараахан тодорхойлоогүй байна. Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлогод 2020 он хүртэл өөрчлөлт оруулсан ч Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын дагуу 2021 онд бүгдийг нь цуцалсан. Тиймээс одоогоор стартапыг хариуцах төрийн тодорхой байгууллага, газар, агентлаг алга. Холбогдох яам, агентлагуудын стартапын экосистемийн талаарх мэдлэг, ойлголт хязгаарлагдмал, оролцоо, оролцоо бага байна.

5.1.2. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын салбарт мөрдөж байсан мастер төлөвлөгөө, бодлого, хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хэрэгжилтийн харилцан хамаарал, биелэлтийн түвшин, үр нөлөө, гадаад, дотоод хүчин зүйлийн нөлөөллийг үнэлэх, нотлох баримтад тулгуурлан дүн шинжилгээ хийх зэргээр бодлогын хэрэгжилтэд цогц хяналт-шинжилгээ хийгээгүй, бодитоор үнэлж дүгнээгүй, Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон

захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам"-ын 7 дугаар зүйлийн 7.2.1, 7.2.3, 7.2.4, 7.2.5, 7.2.7-д заасныг баримтлаагүй байна. Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор "Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого", "Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого", Шинжлэх ухаан, технологи, инновацын хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр", "Үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр"-ийг тус тус хүчингүй болгож, тогтоолын 2-т "...бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийж, хуульд нийцүүлэх арга хэмжээг" авч хэрэгжүүлэхийг үүрэг болгосон боловч тус яамнаас дүн шинжилгээ хийгээгүйгээс бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжээгүй зорилт, арга хэмжээг урт, дунд хугацаанд хэрэгжих бодлогын баримт бичигт тусгаагүй, цаашид хэрэгжүүлэх эсэх нь тодорхойгүй болжээ.

5.2. Зөвлөмж

5.2.1. Үндсэн хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2.2-т заасан шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлогын талаар Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд тусган Улсын хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нэмэлт өөрчлөлт оруулах;

5.2.2. Инновацын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.1, 17.1.3, 17.1.4, Технологи дамжуулах тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.3-т заалттай уялдуулан бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулан холбогдох журмуудыг боловсруулан баталж, инновацын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, үйлчилгээ эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжих;

5.2.3. Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолын 1 дэх заалтаар хүчингүй болгосон шинжлэх ухаан, технологи, инновацын бодлого, хөтөлбөрүүдээс хэрэгжээгүй болон үр дүн гараагүй зорилт арга хэмжээг Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдэд тусгах;

5.2.4. Улсын төсвөөс санхүүжүүлсэн төслийн үр дүн болон зарцуулалтад хяналт тавих чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй албан хаагчдын мэргэшил, ур чадварыг сайжруулах арга хэмжээ авах;

5.2.5. Улсын Их Хурал, Засгийн газрын тогтоолоор баталсан бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүнг Засгийн газрын 206 дугаар тогтоолоор баталсан журмын дагуу бүрэн тайлагнаж, нотлох баримтад үндэслэн цогц-хяналт шинжилгээ, үнэлгээг хийж, бодит дүгнэлтийг гаргаж байх;